

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
Факультет культурології
Кафедра журналістики**

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра

**ТЕМА: ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ ДИТЯЧОЇ ІНКЛЮЗІЇ
В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

Освітньо-професійна програма

Соціальна та культурна журналістика

галузь знань **06 Журналістика**
спеціальність **061 Журналістика**

Здобувач: студентка 4 курсу, групи 5-С

Степаненко Василиса Іллівна

Керівник: старший викладач

Церковна Маріанна Вікторівна

Рецензент: редактор ТОВ МГ «Об'єктив»

Івашкевич Вікторія Аліківна

Допущена до захисту на засіданні

кафедри журналістики « » _____ 2021 р.,

Протокол №

Харків 2021

ЗМІСТ

Вступ	3
1. Розділ 1. Теоретичні підходи до дослідження сфери дитячої інклюзії в засобах масової інформації	6
1.1. Поняття інклюзії в засобах масової інформації	6
1.2. Основні теоретичні підходи до запровадження інклюзії в дошкільних навчальних закладах за допомогою засобів масової інформації	10
2. Розділ 2. Особливості журналістського підходу в роботі над матеріалом про дітей з інвалідністю	14
2.1 Особливості роботи журналіста при висвітленні теми дитячої інклюзії в засобах масової інформації	14
2.2 Засоби впливу дитячої інклюзії в українських засобах масової інформації	18
2.3 Особливості публікації журналістських матеріалів пов'язаних із темою дитячої інклюзії в засобах масової інформації	21
3. Розділ 3. Авторський проєкт-дослідження щодо висвітлення теми дитячої інклюзії в засобах масової інформації	26
3.1 Опитування родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшена	26
3.2 Опис телевізійної програми про життя дітей із м'язовою дистрофією Дюшена	30
3.3 Створення телевізійної програми про дітей із м'язовою дистрофією Дюшена	34
3.4 Результати реалізації проєкту	36
Висновки	39
Список використаних джерел	42
Додатки	45

ВСТУП

Сучасний світ являє собою систему цифрових сегментів життя, що вимагають теоретичного розгляду, експериментальної перевірки та прогнозування. Відповідно до теорії Дж. Р. Хекмана, педагогічна спільнота, мабуть, зацікавлена в інвестиційній привабливості проблем дошкільного дитинства. Цифровізація та медіаосвіта життя молоді стала полем наукового пошуку кваліфікаційної роботи на рівень бакалавра. У даний час вона переживає новий цифровий імпульс, який тягне за собою дослідження впливу інформаційних і медіатехнологій на соціокультурну і освітню діяльність всіх учасників освітніх відносин.

В кваліфікаційній роботі на рівень бакалавра з позицій теорії, національної політики і наукометрії зроблена спроба розглянути феномен екологічного виховання дошкільнят в контексті психолого-педагогічних і організаційно-методичних можливостей медіаосвіти. А також можливість залучати засоби масової інформації до формування толерантного суспільства починаючи з дитинства. Для вирішення поставленого завдання представлений історико-педагогічний аналіз розвитку медіаосвіти та його ролі у формуванні екологічно орієнтованої свідомості дошкільнят. Провідним методом дослідження є наукометрія. Автори аналізують та коментують фахові дискусії вітчизняних та зарубіжних дослідників про екологічну та медіаосвіту. Особливу увагу приділено наукометричному прогностичному аналізу документальних даних про екологічне виховання дітей на основі медіаресурсів. Представлено напрями дослідження проблеми екологізації дитинства у новій соціокультурній медійній реальності. Результати дослідження дозволяють сформулювати концепцію сучасного стану екологічної освіти дітей, його змістовної реалізації в дошкільних освітніх організаціях з акцентом на можливості медіаосвіти. На основі дослідження

ми проаналізували особливості роботи журналіста із дітьми з інвалідністю, розглянули тенденцію розробки матеріалу для ЗМІ та створили медіапроект про життя дітей з інвалідністю. Одна з головних цілей якого – сприяти розвитку медіаосвіти.

В Україні існують чіткі закони (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 46, ст. 371), щодо створення для людей з інвалідністю необхідних правових та соціально-побутових умов життя, матеріального забезпечення, надання низки пільг, а також надання їм можливості для участі в соціальній, економічній та політичній сферах життя суспільства.

«Ураховуючи процеси, що відбуваються у світі і в Україні, у сфері захисту і дотримання прав дітей, роль засобів масової інформації в їхньому висвітленні надзвичайно важлива. Саме медіа багато в чому визначають і формують громадську думку. І ми, батьки дітей із ПР, вдячні тим журналістам, які створюють якісний контент актуальних для нас тем: проблеми і потреби наших сімей, зміни в суспільстві тощо» [2].

В Україні помітна тенденція процесів зміни життя дітей з інвалідністю та їхніх родин. У засобах масової інформації можна помітити багато інформації щодо інклюзії, однак зазвичай стосовно лише освіти (дитячі сади, школи). Однак інклюзія набагато ширше поняття. В українських засобах масової інформації матеріалів щодо життя, побуту та реальних щоденних проблем людей з інвалідністю можна зустріти не так часто. Особливо це стосується людей із рідкісними захворюваннями. Людей цієї групи не так багато в порівнянні з загальним населенням України, але їхні проблеми потребують окремого висвітлення та особливого підходу, через високу смертність та відсутність держаного забезпечення.

Метою проєкту є дослідження теми дитячої інклюзії в засобах масової інформації; вивчення проблематики дошкільної освіти та поняття інклюзії серед молоді; дослідження особливості роботи журналіста з людьми з інвалідністю; створення телевізійної програми про життя дітей з інвалідністю, а саме дітей, які хворіють на м'язову дистрофію Дюшена.

Досягнення мети проєкту передбачає необхідність постановки та вирішення таких завдань:

- проаналізувати спектр понять дослідження;
- виявити основні теоретичні підходи висвітлення дитячої інклюзії в ЗМІ;
- опитування родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшена
- визначити потреби родин дітей з м'язовою дистрофією Дюшена, щодо висвітлення їх у ЗМІ
- організувати знімальний процес для створення телевізійної програми про дітей із м'язовою дистрофією Дюшена
- провести зйомки телевізійної програми
- підвести висновки публікації програми у ЗМІ

Інформація про аудиторію. Станом на 1 січня 2020 року в Україні 2,7 мільйона осіб мають інвалідність. Про це свідчать дані Міністерства соціальної політики України (Наказ №27, 2020). Це 6,1 % до загальної кількості населення. Понад 167 тисяч дітей мають інвалідність. Це складає 2 відсотка до дитячого населення України. У світі згідно Міжнародного класифікатора Orphanet існує 6000 рідкісних захворювань [12]. 350 мільйонів людей мають рідкісну хворобу. 50% з них – діти. За даними Міністерства охорони здоров'я України більше 4500 мають рідкісну хворобу. 80% з них – діти (Наказ №778, 2014).

Авторські знахідки були виявлені під час роботи над медіапроєктом. Журналісту вдалося знайти особливий підхід до дітей з інвалідністю для створення повноцінного знімального процесу. Журналіст дослідив та виявив критерії організації знімального процесу для одержання якісного результату, прописав структуру та послідовність. У процесі спілкування з фахівцями та батьками, був складений список, щодо організації інтерв'ю та знімального процесу з дитиною з інвалідністю.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ СФЕРИ ДИТЯЧОЇ ІНКЛЮЗІЇ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1.1. Спектр основних понять дослідження

Термін «інклюзія» з англійської перекладається як залучання, включання. Як визначає у своїй роботі «Інклюзивна освіта в Україні: попередній аналіз ситуації» М. Сварник, інклюзія – це процес збільшення участі усіх громадян у соціумі, який залучає людей з інвалідністю до суспільного життя [21, с. 2]. Цей термін закріплений у Конвенції ООН про права людей з інвалідністю. В Україні існують чіткі закони, щодо створення для людей з інвалідністю необхідних правових та соціально-побутових умов життя, матеріального забезпечення, надання низки пільг, а також надання їм можливості для участі в соціальній, економічній та політичній сферах життя суспільства закони (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 46, ст. 371).

Чотири типи ставлення до людей з інвалідністю, які виділяють у світі: благодійний; медичний; соціальний; правозахисний; Благодійний підхід до людей з інвалідністю характеризується ставленням до такої людини як до нерівного собі об'єкта. У медичному підході – особа з інвалідністю сприймається як проблема, особа без рівних прав. Соціальний підхід – революційний, адже він говорить, що кожна людина є унікальною, а інвалідність – це не проблема людини, а проблема суспільства.

Як свідчать дані Харківської обласної фундації «Громадська альтернатива» саме суспільство створює бар'єри, що не дають можливості особи з інвалідністю повноцінно брати участь у соціальному житті та робити свої базові потреби. Люди створюють різноманітні продукти, які не пристосовані для осіб з інвалідністю. Суспільство не замислюється про те,

що можна розбудувати простір та комунікацію без бар'єрів. Сьогодні головна мета суспільства – розбудувати цей простір, а не зробити так, щоб людина пристосовувалася до нього. Концепція соціального підходу – кожна людина рівна, тож їй повинно бути комфортно та кожен має право залучатися до соціального життя. Залучати суспільство до соціального підходу бажано з самого дитинства, з дошкільного віку. Саме коли формується картина сприйняття світу. До цієї роботи бажано залучати викладачів, батьків та журналістів саме за допомогою ЗМІ та формування медіаосвіти. Правозахисна модель каже нам про те, що якщо існують бар'єри, то це є порушенням прав людини та дискримінація.

Висвітлення теми дитячої інклюзії в засобах масової інформації може сприяти розвитку соціального та правового підходу. Адже за допомогою інструментів, які має журналіст можливо побудувати якісну модель сприйняття суспільства людей з інвалідністю. Передача соціальної інформації, яка формує масову свідомість – головна причина виникнення засобів масової інформації (ЗМІ). ЗМІ висвітлює інтереси різних соціальних груп. Тому, експерти вважають, що засоби масової інформації не лише інформують, але також впроваджують окремі ідеї. Саме тому ЗМІ беруть участь у соціальному керуванні шляхом формування громадської думки, переконань, розробки певних соціальних установок.

«Інклюзивний підхід у ЗМІ – це заохочення різних груп населення на всіх етапах формування різних державних політик. Усе, що стосується будь-якої групи населення – залежно від її ознак, як-от вік, стать, національність, наявність чи відсутність інвалідності, мовна ознака чи соціальний стан, – має відбуватися за участі представників цієї групи» [9].

Як екологічна педагогіка, так і медіапедагогіка, екологічна освіта і медіаосвіта практично одночасно виникли понад півстоліття тому під егідою ЮНЕСКО і ряду інших спеціалізованих організацій системи ООН, європейських та інших національних інститутів. Ці інституційні платформи являють собою сплав декількох галузей наукового знання на стику

природничих і гуманітарних наук, освіти і комунікації, в іншому випадку вони також системно і взаємодоповнююче орієнтовані на формування екологічної та медіакультури особистості і суспільства. Їх значення критично зростає в умовах інформаційного суспільства, суспільства знань, а також постійного зростання екологічних проблем.

Згідно нормативної документації ЮНЕСКО, медіаосвіту рекомендується впроваджувати в національні навчальні плани всіх держав, в систему дошкільної, додаткової, неформальної та безперервної освіти. Якщо держава відповідає за створення політики й розробку рішень, які впливають на життя різних людей, то саме ЗМІ є тією рушійною силою, яка може і навіть зобов'язана впроваджувати інклюзивні принципи [19].

Ідея повністю збігається з положеннями Концепції довгострокового соціально-економічного розвитку на період до 2020 року і Державної програми «Розвиток освіти на 2013-2020 роки», в якій підкреслюється необхідність медіаосвіти у зв'язку з необхідністю впровадження в суспільне життя інформаційних і телекомунікаційних технологій. У документах йдеться про необхідність розвитку неформальної та неформальної освіти, оскільки в них представлена концепція медіаосвіти [13; 7].

Один з авторитетних вчених І.В. Вагнер стверджує, що розвиток екологічної культури молоді в інформаційному суспільстві, а також інтенсивність інформатизації значно посилюють вплив засобів масової інформації на процеси виховання, соціалізації та розвитку особистості [5]. Розвиток специфічної комунікативної культури, формування різних особистісних характеристик і соціокультурного досвіду просунулися вперед і стали основою принципово нового покоління – покоління ЗМІ. Розмивання освітніх кордонів під впливом засобів масової інформації може незабаром привести, а в ряді питань вже призвело до переваги засобів масової інформації у впливі на розвиток особистості, в тому числі на її пізнавальну сферу, і в освіті, що приводить до зміни його сутності і структури. Спосіб забезпечення позитивного характеру цього процесу полягає в прискоренні

розвитку інформаційного простору дитинства, орієнтованого на екологічні цінності, створенні умов для розвитку інформаційно-екологічної культури особистості, яка, будучи внутрішнім регулятором дій суб'єкта, може стати найбільш надійним гарантом екологічної та інформаційної безпеки, що гармонізує відносини людини і природи [16].

І. В. Вагнер заклав основи науково-прикладного осмислення розвитку та реалізації екологічної освіти і виховання дітей в умовах інформаційної епохи.

Науковий керівник школи медіаграмотного освіти А. В. Федоров, а також інші автори російських і зарубіжних шкіл медіапедагогіки, кіноосвіти та комунікації заклали теоретичні основи медіаосвіти та використання форм і методів медіаосвіти при вихованні дітей в установах загального, дошкільної та додаткової освіти дітей, а також при підготовці педагогічних фахівців [19; 22; 23; 24].

Сучасна цифрова економіка посилила подвійність екологічної освіти та медіаосвіти. Реалізація засобів і методів медіаосвіти сформує світогляд і культуру використання нових технологій, які будуть діяти у форматі розвитку штучного інтелекту, робототехніки, Інтернету речей і розумного будинку будуть формуватися, починаючи з усвідомлення і розуміння ефективності енергоощадження, енергетичної безпеки та енергоефективності, етичних і правових аспектів екології з виходом на екологічну філософію суспільства і відносин, слідуючи замість демократії і толерантності [1].

Новий імпульс національна політика в розглянутих сферах отримала з підписанням указу «Про національні цілі і стратегічні завдання розвитку на період до 2024 року» (Указ, 2018) та його національних проектах. Дійсно, екологічна освіта і медіаосвіта повинні стати сполучною ланкою і створити синергетичний ефект, який пов'язує воедино основні структурні елементи національних проектів «Охорона здоров'я», «Освіта», «Демографія», «Культура», «Житло і міське середовище», «Екологія» і «Цифрова

економіка» у форматі освіти для всіх або освіти на все життя, починаючи з дошкільного віку.

Орієнтиром реалізації Указу № 204 є необхідність створення можливостей для саморозвитку і відображення таланту, обдарованості кожної людини, починаючи з періоду дошкільного дитинства. Загально відомо, що інвестиції в дитинство в 5–6 разів перевищують ефективність інвестицій в освіту і виховання дітей в загальноосвітніх установах і освітніх організаціях вищої освіти.

В рамках кваліфікаційної роботи на отримання ступеня бакалавра досліджується феномен екологічного виховання дітей дошкільного віку та вплив засобів масової інформації на розвиток толерантності в українському суспільстві. За даними дослідників дошкільної освіти, дошкільний вік є найбільш чутливим періодом для побудови основ безперервного екологічного виховання особистості, в тому числі заснованого на розвитку почуття громадянськості і патріотизму, орієнтації на дбайливе ставлення до природи малої Батьківщини, відображеної в рідній мові, піснях і музиці, поезії та прозі, мультиплікації, кіно і телебаченні.

1.2. Основні теоретичні підходи до запровадження інклюзії в дошкільних навчальних закладах за допомогою засобів масової інформації

Є багато способів розглянути таку складну концепцію, як включення. Детально розглянути це питання допомагають «напрямки», «розділи», «індикатори» і «питання», які використовують у керівництві. Зрозумілими ці напрямки стають після вивчення матеріалів. Ідей концепції включення перераховуємо нижче. Безперервний процес навчального процесу та участі дітей в ньому це і є включення. Приклад того як виглядає ідеал, до якого намагаються дотягнутися. Отже, включення в освіту:

- Суспільна рівноцінність дітей і педагогів.
- Поглиблення участі дітей у педагогічному процесі та позакласній діяльності та одночасне зниження ізоляції частин дітей.
- Зміни в соціальному шкільному житті, щоб адаптувати їх до різних учнівських потреб.
- Подолання перешкод для підвищення рівня освіти та соціалізації учнів, а не тільки для учнів з інвалідністю та учнів з особливими потребами у навчанні.
- Усвідомлення того, що відмінності між дітьми – це ресурси, що дають розвиватися педагогам та організовувати процес, а не барикади, які треба обходити.
- Чіткі межі прав дітей на освіту в освітніх установах за місцем проживання.
- Поліпшення ситуації в школах в цілому для учнів і вчителів.
- Усвідомлення того, що включення в освіту є одним з аспектів включення в суспільство.

«Повноцінна участь у реалізації концепції інклюзії – це спільна участь у грі та навчанні дітей з інвалідністю та/або особливими освітніми потребами з іншими дітьми, співпраця з ними, набуття спільного досвіду. Вона передбачає активне залучення до гри та навчання кожної дитини й безумовне прийняття кожної дитини такою, якою вона є. Інклюзія починається з того, що визнається наявність відмінностей між дітьми. Під час розвитку інклюзивного підходу до навчання такі відмінності враховуються і є основою навчально-виховного процесу. При такому підході можуть також знадобитися суттєві зміни навчальному середовищі» [8].

При розробці інклюзивного підходу до навчання такі відмінності враховуються і складають основу педагогічного процесу. При такому підході також можуть знадобитися істотні зміни. Таким чином, включення – це процес, спрямований на перетворення дошкільних освітніх установ в

установи з таким освітнім простором, який стимулює і підтримує не тільки дітей, а й власних членів робочої групи. Він спрямований на розвиток місцевих спільнот, які підтримують і цінують досягнення кожного члена. Освітні установи можуть працювати з іншими соціальними партнерами для поліпшення освітніх та соціальних умов у своїх робочих групах.

З метою більш детального вивчення мікропотоків педагогічної літератури з екологічного виховання дошкільнят була розроблена комплексна методика, що включає бібліометричний і вебметричний методи. Сформувавшись як самостійний науковий напрямок в 1960-і роки і спираючись на ідеї А. Прічарда, бібліометрія відразу ж була інтегрована в різні науки-соціологію, психологію, педагогіку та ін. Однак бібліометрія стала особливо популярною і широко відомою в 1980-ті роки, що було пов'язано з бурхливим зростанням науки, пошуком нових методологічних векторів розвитку і, як наслідок, збільшенням документообігу, що вимагало статистичних методів вивчення і прогнозування проблем наукометрії.

Слід зазначити, що застосування бібліометричного методу пропонує досить легкодоступні потоки вторинної інформації, які представлені в різних інформаційних базах даних (наприклад, електронна платформа Наукової електронної бібліотеки [14]). Крім того, іншою відмінною рисою бібліометричного методу є те, що він надає кількісні дані досліднику, який може виявити тенденції розвитку того чи іншого питання і дати деякі довгострокові прогнози. Ця обставина є важливою необхідністю і дієвим елементом розвитку медіапедагогічної стратегічної науки в новій реальності.

Вивчення мікропотоків педагогічної літератури з екологічного виховання дошкільнят зажадало застосування іншого наукометричного методу – вебметрії. Цей метод включає в себе:

- використання так званих веб-інструментів для вивчення публікацій (імпакт-фактор журналу, кількість цитувань на статтю тощо);
- аналіз сайту журналу / матеріалів конференції, на якому опублікована стаття;

– аналіз списку літератури і так далі.

Таким чином, наукометричні методи вивчення документального потоку педагогічної літератури з екологічного виховання дошкільнят – бібліометрія і вебометрія – на наш погляд, повною мірою відображають інноваційні вектори екологізації дитинства і медіаосвіти в руслі нових напрямків розвитку системи дошкільної освіти. Крім того, дослідники спиралися на системний підхід при врахуванні вимог державного освітнього стандарту дошкільної освіти та додаткової освіти дітей.

Висновки до розділу 1. Таким чином, можна зробити висновок, що інклюзія є невід’ємною частиною сучасного суспільства. У світі виділяють конкретні типи ставлення до людей з інвалідністю, а їхні права закріплені законодавством кожної країни. Щоб сприяти розвитку інклюзії в суспільстві експерти залучають до цього процесу засоби масової інформації. Розвиток суспільства та становлення розвитку людини та розуміння інклюзії починається з самого дитинства, тож у цьому розділі були розглянуті теоретичні підходи залучення засобів масової інформації до дитячої освіти. Мова медіумів різноманітна, вона являє собою синтез мовних засобів всіх інших мовних стилів. Тут використовуються такі лексико-фразеологічні одиниці і фрази, що поєднують в собі функціональні і експресивні оціночні кольорі. Газетна і публіцистична мова активно використовує іншомовні слова і елементи слів і доповнює словниковий склад мови.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ПІДХОДУ В РОЗРОБЦІ МАТЕРІАЛУ ПРО ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТТЮ ДЛЯ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

2.1. Особливості роботи журналіста при висвітленні теми дитячої інклюзії в засобах масової інформації

Перед початком роботи над журналістським матеріалом пов'язаним із дитячою інклюзією треба визначитися з форматом подання інформації, а також виділити головну мету роботи та бажаний результат, який хоче отримати журналіст. Саме від цього і буде залежить психологія висвітлення цієї тематики. Засоби масової інформації та формат висвітлення історії пов'язаних з інклюзією може бути різним. Досить часто можна зустріти матеріали про людей з інвалідністю на телебаченні, на інформаційних сайтах, на радіо та в друкованих виданнях. Формат подання інформації також може бути різним. Наприклад, це може бути сюжет, телевізійна програма, соціальна реклама, стаття, замітка, фоторепортаж, інтерв'ю. Кожен формат сприймається людиною по-різному. Тому саме від формату буде залежить, чи зможе журналіст зачепити читача або глядача своїм матеріалом. Чи замислиться він над чимось, а можливо навіть змінить своє світосприйняття й зовсім по іншому подивиться на життя дітей з інвалідністю.

Найчастіше в засобах масової інформації можна зустріти саме матеріали із використанням відео, адже візуальна частина сприяє кращому сприйняттю інформації людиною. За допомогою відеоматеріалу журналіст найкраще може передати емоційну лінію та показати життя дитини з інвалідністю з усіх сторін. Якщо, наприклад, журналіст обрав телевізійний сюжет, то йому бажано підготувати якісний матеріал. Визначитися з локацією зйомок, підготувати героя для сюжету та продумати структуру сюжету. У таких матеріалах досить важливо висвітлити не тільки проблеми, а

й показати то, чим захоплюється дитина, розкрити її внутрішній світ. Досить часто люди просто не мають у своєму оточенні людей з інвалідністю, тому їм важко представити, яка ця людина насправді. Мета журналіста – розкрити цю дитину так, щоб глядач зміг познайомитися з нею та можливо навіть чомусь навчитись. Журналіст формує думки людей за допомогою засобів масової інформації, тому важливо пам'ятати, що від візуальної та інформаційної наповненості матеріалу буде залежить думка людини, яка це побачить.

Часто інвалідність в засобах масової інформації висвітлюють чимось страшним та сумним. Недостатність знань та розуміння цього стану й призводить до такого результату. Важливо пам'ятати, що це особливість дитини. Такі діти потребують додаткової допомоги та уваги. На жаль, досить часто їх приховують та не хочуть на них дивитися. Якби порушення розвитку в малюків не були, їм як і всім, потрібна любов і турбота. Вони також хочуть радіти життю, відвідувати секції, школу та дитячий садок, брати повноцінну участь у житті суспільства. Якщо журналіст відповідально підійде до цієї тематики, то зможе викласти матеріал професійно. Тобто замість нещасної дитини, глядач зможе побачити особистість, якій просто потрібна підтримка.

«Починаючи працювати над матеріалом, важливо обговорити з батьками (законними опікунами) те, що фото/відео їхньої дитини і їх самих, а також якась особиста інформація можуть бути у фокусі опублікованого матеріалу. Необхідно переконатися, що батьки отримали достатню інформацію про використання їхніх даних (що і де буде використано)» [2, с. 10].

Перед початком роботи журналіст питає себе:

- Що буде відчувати дитина після публікації матеріалу?
- Чи будуть знущатися однолітки над героєм сюжету після виходу його в ефір?
- Чи не ставить сюжет під загрозу гідність дитини?

Журналісту слід поставити себе на місце дитини або родини, тоді йому буде легше відповісти на перелічені вище запитання і створити цікавий,

реалістичний і якісний контент. «Слід пам'ятати, що діти, незалежно від того, які порушення в розвитку вони мають, – це передусім діти. Якщо розглядати їх тільки через призму діагнозів, складно побачити в них особливість. Маючи абсолютно однакові діагнози, кожна дитина матиме свою індивідуальність і сильні сторони» [2, с. 12].

Наразі при висвітлені теми інклюзії в засобах масової інформації журналісти не використовують у своїх матеріалах слово «інвалід». Це досить некоректно та ображає почуття людей з інвалідністю. Протягом двох років роботи на телебаченні з матеріалами про людей з інвалідністю досить часто аналізували та дізнавалися як коректно висвітлювати цю проблематику. Перш за все людина з інвалідністю – це людина. Тому коректно казати у своїх матеріалах «людина з інвалідністю». Досить часто журналісти пишуть «людина з особливими потребами», однак це також ображає почуття таких людей. Адже кожна людина має свої особливі потреби, а не тільки людина з інвалідністю. Працюючи над матеріалом, журналісту слід про це пам'ятати. Також некоректно казати «людина з вадами зору», краще казати «людина з порушеннями зору». Про це мені розповіли в спеціалізованих освітніх закладах Харкова, де навчаються діти із порушеннями зору. Також у матеріалі можна вказувати назву діагнозу людини, однак слід перевірити точність цієї назви. Краще перепитати у самої людини, спитати в батьків, опікунів або ж перевірити в інтернеті.

«Коректно говорити: дитина з особливостями/порушеннями розвитку, дитина з інвалідністю, дитина з особливими освітніми потребами, дитина з синдромом Дауна, дитина з розладом аутистичного спектру, дитина з аутизмом, дитина з ДЦП, дитина з порушенням слуху, дитина з порушенням мови, дитина з порушенням зору і т. п. Некоректно говорити: «особлива» дитина, з дефектами, не така, дитина-інвалід, «аутеня», даун, розумово відсталі діти, «ДЦП-шник», «колясочник», глухий, німий, сліпий і т.д.» [2, с. 13].

Сприйняття людей таких громадян формує журналіст. Важливо коректно писати та ідентифікувати осіб з інвалідністю. Українці часто помиляються та ображають людей з інвалідністю, коли звертаються до них некоректно. Люди з інвалідністю відчують пригнічення та тиск від суспільства. Коректне відношення та звертання може сприяти соціалізації та толерантності в українському суспільстві.

«Починаючи працювати над матеріалом, важливо обговорювати з батьками (законними опікунами) те, що фото/відео їхньої дитини і їх самих, а також якась особиста інформація можуть бути у фокусі опублікованого матеріалу. Необхідно переконатися, що батьки отримали достатню інформацію про використання їхніх даних (що і де буде використано). Батьки свідомо приймають рішення про участь у підготовці журналістського матеріалу, дають свою згоду» [2, с. 13].

Так правовий спектр у висвітленні теми дитячої інклюзії в засобах масової інформації є досить важливим, адже журналіст працює з дітьми. Слід звернути увагу на закони перед початком роботи над такою тонкою темою. «Фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою. Згода особи на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру» (Ст. 307 ЦКУ від 16.01.2003 № 435-IV) [25].

У Конституції України теж говориться про обов'язкову згоду громадян на збір, зберігання, використання і поширення конфіденційної інформації. «Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) [18].

Кодекс етики українського журналіста присвячує окрему статтю питанням, пов'язаним із дітьми. Згідно нього журналіст і редактор повинні

мати обґрунтовані підстави для висвітлення приватного життя неповнолітньої особи(осіб) і дозвіл на це від її батьків або опікунів.

Журналісту слід вести активну комунікацію та детально пояснити батькам дитини кожен момент знімального процесу. Якщо зйомки проходять у дитячій установі, необхідно отримати дозвіл.

2.2. Засоби впливу дитячої інклюзії в українських засобах масової інформації

За останні декілька років в українських засобах масової інформації можна помітити тенденцію збільшення кількості публікації матеріалів, які висвітлюють тему дитячої інклюзії. Так на різних українських телеканалах можна побачити сюжети присвячені дітям з інвалідністю. Люди з інвалідністю беруть участь у телевізійних шоу. Також на інформаційних сайтах виходять великі інтерв'ю з такими людьми.

«Зображення в ЗМІ різних категорій населення гідно та з повагою робить суспільство більш інклюзивним і толерантним. Це важливо тому, що, по-перше, в сукупності різні групи людей становлять абсолютну більшість населення країни. Однак їх як окрему групу часто дискримінують або виключають зі сфери послуг. По-друге, ці люди часто не мають доступу до інформації про розробку політики, законів, програм і послуг у тих сферах, які мають на них прямий вплив. Ця необізнаність залишає їх поза соціальним, економічним і політичним життям. Включення різних людей у суспільство означає те, що всі люди є його повноправними членами і їхні права треба поважати. І ЗМІ тут відіграють не останню роль. Залучення різних людей у медійне виробництво також суттєво збільшує потужності самих ЗМІ, урізноманітнює тематику, посилює їх фінансово через збільшення аудиторії, зокрема споживачів реклами, а отже, і рекламодавців» [17].

Журналісти прагнуть розвивати толерантність серед українського суспільства, оскільки це роблять міжнародні засоби масової інформації. Так на сайтах різноманітних міжнародних інформаційних ресурсів суспільного телерадіомовлення таких як BBC, CNN можна побачити безліч публікацій присвячених темі дитячої інклюзії. Засоби масової інформації формують думку суспільства, тож розвинена толерантність європейців, американців до людей з інвалідністю частково пов'язана з зацікавленістю журналістів у висвітленні цієї тематики.

Раніше в українських засобах масової інформації можна було побачити лише сумні матеріали пов'язані з людьми з інвалідністю. Наприклад, за допомогою телевізійного сюжету збирали кошти на лікування дитини із рідкісною хворобою. Журналіст мав за мету викликати жалість у людини, що напевно ще більше віддаляло глядача від таких осіб.

Зараз ми можемо зустріти публікації в яких діти з інвалідністю стають справжніми героями, де на першому місці показують їхні таланти та внутрішній світ, а вже потім якісь порушення. На телевізійному шоу «Голос країни», яке виходить на телеканалі «1+1», ми все частіше можемо зустріти дітей з інвалідністю, які вражають своїм талантом всю країну незважаючи на якісь порушення. Так у новому сезоні шоу героїнею стала харків'янка, яка має рідкісну хворобу, в наслідок якої в дівчини випадає волосся. Глядач дійсно захопився цією історією, адже своїм прикладом дівчина показала, що мати якісь порушення зовсім не страшно, а навпаки, що це робить її унікальною. Дівчина отримала велику підтримку від глядачів. Тож можливо коли люди будуть бачити її в реальному житті, вони не будуть лякатися, а підійдуть, поспілкуються та обіймуться. Також такі шоу дуже люблять дивитися діти. Воно є одним з найрейтинговіших на українському телебаченні. Тож висвітлення теми дитячої інклюзії в таких масштабних програмах сприяє й освіті дитячої аудиторії щодо сприйняття людей з інвалідністю.

Розвиток у сфері висвітлення теми дитячої інклюзії в засобах масової інформації можна помітити й у регіональних засобах масової інформації. Так

у харківських засобах масової інформації можна побачити такі публікації майже щодня. Тож висвітлення цієї тематики у регіонах є надважливою, адже саме такі публікації можуть охопити аудиторію навіть у самих віддалених населених пунктах.

Зробивши моніторинг харківських регіональних засобів масової інформації, можу зробити висновок, що журналісти за останній рік більше почали приділяти уваги темі дитячої інклюзії. Ми нарахувала більше тисячі публікацій на різних ресурсах. Все частіше в Харкові почали проводити заходи для підтримки дітей з інвалідністю. Так вперше у Харкові відбувся забіг для дітей з синдромом Дауна, на Міжнародний день рідкісних хвороб відбувся концерт для дітей, різноманітні виставки та аукціони для підтримки таких дітей, конференції розвитку паліативної допомоги та багато іншого. Ми особисто як журналіст відвідувала та висвітлювала ці заходи, робила статі та репортажі. Завжди на таких заходах присутні журналісти як регіональних засобів масової інформації, так центральних. Багато публікацій пов'язані із цією тематикою можна побачити на сайтах та в ефірі телеканалу «Simon», «Суспільне. Харків», «Харьковские известья», «АТН», «Р1», «Накипело».

Поспілкувавшись з журналістами регіональних засобів масової інформації я помітила тенденцію того, що журналісти бачать у висвітленні цієї теми сенс, адже неодноразово такі сюжети допомагали родинам дітей з інвалідністю. Так, наприклад, після виходу сюжетів на телеканалах «СТБ», «Simon», інформаційному порталі «Накипело» про збір коштів на апарат штучної вентиляції легень для хлопця із м'язовою дистрофією Дюшена досить швидко вдалося закрити збір коштів. Після таких матеріалів до батьків родин дітей з інвалідністю почали звертатися люди з пропозицією про допомогу. Представники місцевої влади почали звертати увагу на проблеми деяких родин, робити конференції та запрошувати таких осіб на особисті прийоми.

Досить часто самі батьки звертаються до журналістів з проханням про допомогу. Проаналізувавши ці звернення можу зробити висновок, що таким родин необхідна інформаційна підтримка та соціалізація їхніх дітей.

Таким чином можна зробити висновок, що саме засоби масової інформації мають вплив на суспільство. Тому як саме людина буде сприймати людину з інвалідністю частково залежить від них. Останнім часом журналісти почали більше звертати увагу людей на унікальність та таланти дітей з інвалідністю, а не викликати жалість. Тобто для створення матеріалів журналісти відвідують різноманітні заходи та висвітлюють позитивні моменти життя та побуту таких людей. Окрім цього журналісти допомагають у зборі коштів за допомогою своєї публікації.

2.3. Особливості публікації журналістських матеріалів пов'язаних із темою дитячої інклюзії в засобах масової інформації

Діти з інвалідністю є одними з найбільш уразливих. Попри зусилля їхніх сімей та опікунів, вони знаходяться в зоні особливих ризиків, які включають можливості прояву фізичного, сексуального, психологічного насильства і дискримінації. Тому при створенні матеріали для публікації в засобах масової інформації треба враховувати наслідки ідентифікації особи дитини, за допомогою деталей у журналістському матеріалі. Чи буде телевізійна програма показана на місцевому телебаченні, що охоплює маленький регіон, де дитина може бути легко впізнана. Якщо журналіст розкриває особу дитини, чи впевнений він, що це не завдасть шкоди, незалежно від згоди отриманої від особи, яка несе юридичну відповідальність за дитину. Важливо пам'ятати, що дорослі можуть не знати, що є найкращим інтересом для дитини. Разом із тим, можуть бути створені сильні візуальні образи, які не ідентифікують дитину, – наприклад, відеоматеріал може бути знятим зі спини або будь-якого іншого ракурсу, при якому не видно обличчя або його важко впізнати. Важливо зберегти і донести певні емоції і якості, які передають інвалідність дитини, але не привертають до себе основну увагу. Етичний кодекс журналістів свідчить: «Ніхто не може

бути підданий дискримінації... Необхідно втримуватися від натяків або коментарів, що стосуються фізичних недоліків або хвороб людини, уникати вживання образливих виразів» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141).

Журналісту важливо бути обережним відносно інформації, яку він дає, наприклад, про дитячу інвалідність. Точний діагноз не завжди важливий. І більш того – це медична таємниця. Можливо у матеріалі, журналіст може обійтися загальнішими формуваннями. Як зазначається в інформаційній брошурі «Бачити дитину, а не її особливості. Рекомендації для журналістів, блогерів та авторів щодо висвітлення теми раннього втручання і проблем дітей із порушенням розвитку в медіа та соціальних мережах» від благодійного фонду «Інститут раннього втручання» та Національної асамблеї людей з інвалідністю України [2].

Перед публікацією матеріалу журналісту слід відповісти на питання:

- Чи отримана інформована згода батьків або законних опікунів на публікацію журналістського матеріалу.
- Чи переконався журналіст, що при висвітленні дитини з особливими потребами її особливість, навички, інтереси, почуття не залишилися на задньому плані.
- Висвітлення життя дітей із порушенням розвитку викликає емоції. Чи впевнений журналіст, що зберіг почуття гідності дитини і не спричиняє публікацією негативних емоцій або жалість.
- Чи впевнений журналіст, що висвітлення конкретної ситуації дитини не призведе до протилежного результату і не збільшить стигматизацію.
- Чи містить матеріал детальну інформацію про інвалідність дитини.

Якщо журналіст узгодив із батьками дитини всі критерії зйомки й родина не проти показувати в кадрі фрагменти свого життя, свої обличчя та обличчя дитини, а також детально розповідати особливості свого життя та відверто говорити про діагноз дитини, то можна далі обговорювати деталі

зйомки. Найкраще проводити зйомку телевізійної програми у звичній для дитини обстановці.

Найчастіше в роботі журналісти називають людину про яку йдеться в матеріалі «героєм сюжету». Тобто для створення якісної картинки для програми треба обрати локацію для зйомок героя сюжету. Це може бути прогулянка в парку, відвідування центру розваг або секції, яку відвідує дитина. Саме в таких умовах вона зможе почувати себе комфортно, а в кадрі це буде виглядати красиво та гармонійно. Тобто, якщо ми розповідаємо про дитину, ми повинні показати її у звичній для дитини атмосфері. Журналіст повинен стати другом для дитини, аби вона могла відкритися та не боялася розмовляти на камеру. Тобто до початку зйомок журналісту слід поцікавитися, що любить дитина, чим цікавиться та про що мріє. Якщо дитина буде почувати себе комфортно, то й матеріал вийде якісним та щирим.

Заздалегідь треба ознайомити батьків із питаннями, які ви будете обговорювати, щоб вони розуміли про що буде йти мова. Перед зйомкою журналісту слід ознайомитися з особливостями діагнозу дитини, щоб розуміти які питання сформулювати та яку саме локацію обрати. У день зйомок треба перевірити всю техніку та підготувати оператора до того, що ви будете знімати дитину з інвалідністю. Можливо знадобиться спеціальна техніка.

Коли журналіст знайшов контакт із дитиною, можна розпочинати зйомки. Краще починати з інтерв'ю. Тобто журналіст повинен разом з оператором якісно побудувати кадр, щоб герой сюжету виглядав гарно. Щоб дитина не переживала, можна посадити її поряд із батьками або дати в руки улюблену іграшку. Інтерв'ю не потрібно затягувати, адже дитина може втомитися. Тому знімати інтерв'ю рекомендують до 10 хвилин. За цей час дитина точно зможе розкритися. Найкраще спочатку питати про мрії, хобі та захоплення дитини, тоді їй буде легше відповідати. Чим дитина доросліша, тим можна задавати більш серйозні питання. Зазвичай такі герої сюжету без вагань розповідають про лікування, самопочуття або потреби у препаратах

для лікування. Але треба бути обережним та слідкувати за емоційним станом дитини. Якщо вона відкрита до розмови, то можна продовжувати інтерв'ю, але якщо ні, краще завершувати. Після інтерв'ю треба зняти відеоматеріали, якими будуть наповнювати програму. Тобто це може бути взаємодія батьків із дитиною, фрагменти гри, прогулянки, малювання, реабілітації. Герої сюжету можуть слухати музику, обіймати, читати книгу. Тобто робити все, що вони роблять у звичайному житті. Треба створити атмосферу, нібито камери взагалі немає. Якщо дитина не має змоги розмовляти, можна просто зняти фрагменти життя та взаємодії із батьками. Важливо знайти якусь особливість, яка може зачепити глядача. Це може бути улюблена іграшка, пісня або мультимедіа дитини. Обмалювати сюжет програми можна саме навколо якоїсь фішки. Інтерв'ю з батьками бажано записувати окремо від дитини, адже її може засмутити те, що батьки будуть розповідати про проблеми, які вона має.

Тому бажано роботи це в окремій кімнаті. Відзнятий матеріал передається на монтаж. Журналіст повинен прослідкувати, щоб все було за його задумом. Виділити головні моменти інтерв'ю. Також доречно використовувати архівні матеріали з життя родини, якщо звісно журналіст отримав на це дозвіл.

Висновки до розділу 2. Таким чином, можна зробити висновок, що при роботі над матеріалом пов'язаним із темою дитячої інклюзії журналісту слід гарно дослідити тематику, героїв та проблематику над якою він працює. Слід пам'ятати, що матеріал, який побачить глядач буде формувати його думку, щодо людей з інвалідністю в суспільстві. Журналіст відповідає за організацію знімального процесу, тож йому слід ознайомитися із правовими нормами пов'язаними зі зйомками неповнолітніх дітей. Також при роботі з людьми з інвалідністю слід бути урівноваженим та доброзичливим, розуміти та слухати героя. Використовувати коректні слова та вислови при написанні тексту. Слідкувати за контентом, який буде презентовано в кінці. Також слідкувати за реакцією аудиторії на журналістський матеріал, проводити

моніторинг Зарубіних засобів масової інформації та робити роботу над помилками.

РОЗДІЛ 3. АВТОРСЬКИЙ ПРОЄКТ-ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ ДИТЯЧОЇ ІНКЛЮЗІЇ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

3.1. Опитування родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшена

У межах кваліфікаційної роботи на рівень бакалавра було проведено опитування серед батьків родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшена. Опитування було проведено для визначення та дослідження актуальності та потреби висвітлення теми дитячої інклюзії в засобах масової інформації. Для цього була розроблена анкета (додаток А). Всього в місті Харкові таких родин 18, про що свідчать данні департаменту охорони здоров'я Харківської міської ради. У Харківській області таких родин більше 30, про що свідчать дані департаменту охорони здоров'я Харківської державної обласної адміністрації. В опитуванні взяли участь 11 родин з міста Харкова, що є переважною більшістю з загальної кількості хворих на м'язову дистрофію Дюшена дітей у місті. За результатами опитування була складена таблиця (табл. 3.1).

Табл. 3.1

Опитування родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшена

Номер питання	Зміст питання	Відповіді	Результати опитування
Питання №1	Чи є у вас проблеми із забезпеченням лікування?	Так/Ні	100% опитаних зазначили, що мають проблеми із забезпеченням лікування
Питання №2	Чи є у вас проблеми із забезпеченням соціальною підтримкою?	Так/Ні	100% опитаних зазначили, що мають проблему із забезпеченням соціальною підтримкою
Питання №3	Чи є у вас проблеми із забезпеченням матеріальною підтримкою?	Так/Ні	100% опитаних зазначили, що мають проблему із забезпеченням матеріальною підтримкою
Питання №4	Що саме хотіли би мати для повноцінного забезпечення ваших родин?	Відкрита відповідь	66% опитаних зазначили, що хотіли б мати забезпечення дихальною апаратурою; 77% опитаних зазначили, що хотіли б мати можливість користуватися реабілітаційними послугами за рахунок держави; 100% опитаних потребують забезпечення лікарськими препаратами; 44% опитаних потребують забезпечення автоматичними інвалідними візками; 77% опитаних потребують обслуговування

Продовж. Табл.3.1

			висококваліфікованими лікарями у сфері рідкісних хвороб; 44% опитаних хочуть мати доступну інфраструктуру для людей з інвалідністю; 22% опитаних хотіли б соціалізувати дітей із однолітками в різноманітних секціях для розвитку;
Питання №5	На вашу думку, чи може журналіст допомогти побудувати контакт із владою?	Так/Ні	90,9% опитаних вважають, що журналіст може допомогти побудувати таким чином контакт із владою, і лише 9,1 вважають, що ні
Питання №6	Чи є необхідність в інформуванні українців про М'язову дистрофію Дюшена?	Так	100% опитаних вважають, що є необхідність в інформуванні українців про М'язову дистрофію Дюшена

Закінчення табл 3.1

Питання № 7	Які проекти спільно із журналістами ви би хотіли втілити в життя?	- Серія телевізійних програм - Великий фільм про життя дітей із м'язовою дистрофією Дюшена - Статті з великими інтерв'ю на інформаційних сайтах – Серія соціальних роликів - Вірусні ролики у соціальних мережах - Зустрічі, прес-конференції із представниками влади	63,6% опитаних хотіли би розробити серію телевізійних програм із журналістами; 63,6% опитаних хотіли б розробити великий фільм про життя дітей із м'язовою дистрофією Дюшена 36,4 опитаних хотіли б розробити статті з великими інтерв'ю на інформаційних сайтах; 27,3% опитаних хотіли б розробити серію соціальних роликів; 9,1% хотіли б розробити вірусні ролики у соціальних мережах; 9,1 хотіли б організувати зустрічі та прес-конференції із представниками влади та журналістами;

Таким чином, провівши опитування, щодо висвітлення теми дитячої інклюзії в засобах масової інформації серед вказаної групи, а саме родини дітей із м'язовою дистрофією Дюшена, можна зробити висновок, що харківські родини дітей із цим рідкісним захворюванням найбільше прагнуть висвітлити в журналістському матеріалі проблематику відсутності державної підтримки орфанних хворих, відсутності забезпечення дихальною апаратурою, відсутності спеціалізованого нервово-м'язового центру, відсутності фахівців зі знаннями сучасних протоколів лікування, відсутності технічних засобів реабілітації, неспроможності оплатити реабілітаційні послуги фахівців та басейну за рахунок соціальної допомоги, ізоляваності дітей від однолітків, відсутності можливості для відвідування секцій та клубів. Найбажаніший формат висвітлення – серія телевізійних програм та фільм про життя дітей із м'язовою дистрофією Дюшена. За допомогою висвітлення в засобах масової інформації вони хочуть досягти обізнаності в Україні про м'язову дистрофію Дюшена, побудувати контакт із владою.

3.2. Опис телевізійної програми про життя дітей із м'язовою дистрофією Дюшена

Протягом двох років роботи на харківському телеканалі «Simon» ми розробили близько пів сотні матеріалів присвячених дітям з інвалідністю. Особисто для мене, як для журналіста, ця тематика має великий сенс та цінність, адже за допомогою своєї роботи я маю можливість сприяти розвитку українського суспільства та невід'ємно допомогти таким дітям у соціалізації, матеріальному забезпеченні та психологічній підтримці.

У вересні 2019 році журналісти познайомилися з родинами дітей із м'язовою дистрофією Дюшена під час зйомок сюжету на день обізнаності про цю хворобу. Діагностують цю рідкісну хворобу тільки в хлопців у віці від 3 до 6 років. Внаслідок рідкісної хвороби м'язи в таких пацієнтів

поступово слабшають, що приковує їх до інвалідного візка. Втрачають свою функціональність легені та серце. Зустрічається м'язова дистрофія Дюшена в 1 на 4 тисячі хлопців. За даними пацієнтської організації MIO-LIFE в Україні близько тисячі таких дітей. У Європі такі пацієнти забезпечені необхідним лікуванням, для них існують спеціальні комплексні реабілітаційні центри, держава підтримує таких пацієнтів коштовними ліками. Тому хворі мають можливість жити повноцінним життям до 40 і більше років. Пацієнти із м'язовою дистрофією Дюшена в Європі створюють родини, працюють та мають професію. В Україні такі пацієнти не доживають до своїх 20 років, через відсутність лікування та державної підтримки. На думку батьків, на них не звертають увагу через те, що їх досить мало, а лікування коштовне. Жодна звичайна українська родина не може дозволити себе таке лікування. Однак кожен день для таких пацієнтів починається з занять з реабілітологом. Якщо таких занять не буде, то дитина просто втрачає сили та хвилини життя. Кожен з таких пацієнтів мріє про звичайні речі, просто їздити на велосипеді, робити домашні справи та ходити до школи. На жаль, кожен день для таких людей є дуже цінним, адже час їхнього життя обмежений. Можливо кожен хто почує цю історію мав таку радість зустріти свої 20 років, а ці діти не мають такої можливості.

Після того моменту минуло майже 2 роки. За цей час ми розробили близько 20 репортажів присвячених дітям із м'язовою дистрофією Дюшена, які пішли в ефір телеканалу «Simon» (Ефіри від 13.05.2020, 07.09.2020, 29.12.2020, 10.02.2021, 01.03.2021, 29.03.2021, 30.03.2021). Сюжети почали приносити результат. Неодноразово батьки розповідали, що до них звертаються люди просто на вулиці та пропонують допомогу. Депутати почали запрошувати на прийоми ці родини та йти на зустріч у питанні фінансування. Відбувся масштабний форум, присвячений розвитку паліативної допомоги на Харківщині. Там депутати Харківської обласної державної адміністрації поставили за мету розробити регіональну програму розвитку паліативної та хоспісної допомоги, зробити реєстр хворих та внести

зміни на наступній сесії обласної ради до програми «Здоров'я Слобожанщини». Тобто такі діти дійсно мають шанс на краще та довше життя. Після виходу сюжетів вдалося закрити збір коштів на апарат вентиляції легень, який необхідний для таких пацієнтів після 15 років, коли легені вже дуже слабкі. Головне привертати увагу до цієї проблеми й тоді спільними зусиллями можна зрушити з місця цю сферу. До того дня, коли ми познайомилися із цими родинами, я ніколи не чула про таку хворобу. Скільки ще людей просто не знають про неї, а могли допомогти хоча б просто посмішкою або коротенькою розмовою. Ці діти потребують уваги та підтримки суспільства, а деякі з них дійсно найкращі приклади цього суспільства, але через порушення вони відрізняються фізичним станом, але ж це не головне.

У межах кваліфікаційної роботи на рівень бакалавра була обрана саме така тематика, адже батьки звернулися з проханням зробити програму, яка б дійсно показала життя та побут таких родин. Після проведення опитування в якому взяла участь переважна половина родин, які проживають у місті Харків, ми дійсно можемо побачити, що є потреба у створенні такого продукту.

Після обрання формату телевізійної програми ми взялися за роботу. Близько місяця тривали зйомки. Журналіст разом з оператором проводили зйомки дома в родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшена. Так знімальна група відвідала дві родини, а також організувала прогулянку в парку Горького з такими пацієнтами. Телевізійна програма створена з елементами документального стилю. Тобто за мету знімальна група ставила показати побут та повсякденне життя таких пацієнтів, а також відкрити глядачу внутрішній світ таких дітей.

Перша родина, яку відвідала знімальна група, була сім'я 13-річного Ярослава Нейчева. Зйомки проводилися вдома. Мама Ярослава Наталія Нейчева під час інтерв'ю розповіла історію хвороби сина, описала проблеми з якими зіштовхнулися їхня родина та труднощі з якими вони стикаються

щодня. Вона занурює глядача історією своєї дитини в побут таких пацієнтів та розповідає про перемоги, які вони мають. Також у цьому фрагменті глядач може побачити як проходить щоденна реабілітація таких пацієнтів, адже в зйомках цього фрагменту взяв участь реабілітолог, який займається з такими дітьми. Під час інтерв'ю реабілітолог також розповів про особливості таких хворих, лікування та перспективи.

Друга родина, яку відвідала знімальна група – сім'я 14-річного Михайла Єлизарова. Хлопець провів екскурсію своєю кімнатою, познайомив журналістів зі своїм домашнім улюбленцем та розповів про мрії та плани на майбутнє. Підліток вразив знімальну команду своїми дорослими думками та сприйняттям життя. Він легко розповідає про свою хворобу. Інтерв'ю з хлопцем дійсно вражає любов'ю до життя, яка повинна відбитися в серці кожного глядача. Також знімальна група записала інтерв'ю з мамою Михайла, яка розповіла історію їхньої родини, занурила в їхній побут на внутрішній світ її дитини. Також у цьому фрагменті глядач зможе познайомитися із проектом, який розробив Михайло із ще одним героєм програми Максимом. Хлопці збирають та продають натуральний трав'яний чай, а кошти збирають на реабілітацію. Однак ця справа стала справжньою метою в житті для дітей, адже вони мріють мати власний бізнес та займатися маркетингом.

Знімальна група також відвідала прогулянку героїв програми Михайла та Максима разом з їхніми родинами. Під час прогулянки вдалося обговорити проблему сприйняття суспільством людей на інвалідних візках. Тобто самих дітей та їх батьків бентежить те, що люди зі страхом дивляться на інвалідний візок та навіть йдуть якомога далі, щоб не бачити їх. Знімальна група поспілкувалася з мамою Максима Анною Федоренко, яка є головою всеукраїнської пацієнтської організації MIO-LIFE, яка об'єднує близько 300 таких пацієнтів по всій Україні. В організації такі родини мають змогу підтримувати один одного. Також спеціалісти (лікарі, психологи, реабілітологи), які проходять навчання закордоном, проводять майстер-класи

по догляду за такими дітьми. Все це журналіст обговорив з Анною Федоренко під час інтерв'ю.

Телевізійна програма охоплює майже всі етапи життя таких пацієнтів в Україні: від діагностування хвороби до повсякденного життя. Має на меті познайомити суспільство з такими пацієнтами, сприяти розвитку освіти серед дітей, попередити батьків дітей щодо діагностування цієї рідкісної хвороби та звернути увагу на внутрішній світ людей із м'язовою дистрофією Дюшена, а не тільки на їх порушення. Програма виконана з елементами документального стилю.

3.3. Створення телевізійної програми про дітей із м'язовою дистрофією Дюшена

Створення телевізійної програми умовно можна поділити на три етапи. Це підготовка та збір матеріалу, розшифровка та написання тексту та монтаж. Саме журналіст відповідає за цю роботу від самого початку знімального процесу до виходу матеріалу в ефір. Тому важливо було якісно все продумати та втілити в життя. При створенні програми про дітей із м'язовою дистрофією Дюшена команда складалася з трьох людей, а саме: журналіст, оператор, монтажер. У зйомках взяли участь 8 героїв.

Перший етап створення телевізійної програми – підготовка та збір матеріалу. Журналіст заздалегідь домовляється обирає локацію для зйомок та домовляється з героєм сюжету. Журналіст готує питання та приблизно уявляє, яких спікерів йому потрібно знайти та записати. Знімальна група вирушає на локацію. Оператор встановлює техніку, а саме: штатив, камеру та мікрофон. Журналіст та оператор записують інтерв'ю з героєм, організатором. Будують кадр, щоб людина в ньому виглядала гарно та доречно. Журналіст повинен працювати з оператором та підказувати, що саме та як потрібно зняти для майбутнього матеріалу. Важливо під час

репортажу з місця подій орієнтуватися по ситуації та одразу шукати цікаві «родзинки», які доповнять сюжет. Іноді ти не знаєш, що саме буде відбуватися на місці події. Тож треба бути завжди уважним. Коли запланований матеріал відзнято журналіст дає команду оператору й вони можуть завершати етап зйомок.

У програмі про життя дітей із м'язовою дистрофією Дюшена журналіст заздалегідь домовився із родинами. Зйомки проходили вдома в героїв екранної роботи. Саме таку локацію обрав журналіст спільно із батьками, щоб якомога точніше передати атмосферу побуту та повсякденного життя героїв. Також частина знімального процесу відбувалася на вулиці. Так разом із батьками журналіст обрав локацію Центральний парк культури та відпочинку імені Максима Горького. Саме там можна якомога точно передати атмосферу дитинства, повсякденного життя, викликати емоції в героїв за допомогою розваг.

Під час проведення зйомки були з кожним із героїв були записані інтерв'ю, що й стало основною частиною програми. Програма знята з елементами документального формату, тож герої розповідають свої історії, а доповнюється це відзнятим матеріалом. Загалом на зйомки у журналістів пішло близько місяця. Оператор використовував камеру SONY та мікрофон Sennheiser.

Другий етап – розшифровка та написання матеріалу. Журналіст структурує весь відзнятий матеріал та починає писати сюжет. Журналіст слухає синхрони (інтерв'ю) та починає їх розписувати. Іноді можна скористатися іншими ресурсами для здобуття інформації. Наприклад, інтернет або офіційні сайти різних установ. На написання матеріалу зазвичай витрачається близько двох годин. Коли журналіст написав матеріал, він передає його редактору. А ось коли редактор перевірів текст, сюжет передається на монтаж.

На розшифровку матеріалу програми про дітей із м'язовою дистрофією Дюшена журналіст витратив близько місяця, адже матеріали були досить

великі. Кожне інтерв'ю, а всього їх було 5, мали хронометраж близько 20 хвилин. Сама програма не повинна бути більшою за 30 хвилин, тому журналісту треба було уважно переслухати весь матеріал та обрати найголовніші сенсові моменти та послідовно їх розташувати.

Третій етап – монтаж. Журналіст передає монтажний на монтаж. Журналіст сидить поруч із монтажником та стежить за монтажем. Важливо пам'ятати про деталі, можливо додати архівні матеріали або деталі. За змістовим наповненням сюжету стежить журналіст. Інтерв'ю доповнили кадри, які знімав оператор, а саме: фрагменти прогулянки, реабілітації, відпочинку, занять та взаємодії батьків із дітьми.

Художня та технологічна якість телевізійної програми є виправданою. Для формату телевізійної програми художня та технологічна якість виконана добре, адже програма не терпить ні реконструкції, ні творчої вигадки. Тож художня та технологічна якість відтворена за допомогою професійної операторської зйомки та відтворення важливих реальних деталей, адже іноді важко зафіксувати реальне життя.

Співвідношення задуму та втілення розглядається крізь призму реальних історій героїв сюжету. Задум передати реальну атмосферу повсякденного життя дітей із м'язовою дистрофією Дюшена. Робота журналіста та оператора була злагодженою, тож відеоряд відповідає задуму журналіста.

3.4. Результати реалізації проєкту

З відзнятого матеріалу було створено телевізійну програму. Її було опубліковано в соціальних мережах YouTube та Facebook пацієнтської організації МІО-LIFE. Також було проведено показ для родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшена. Програму також було опубліковано на сайті медіа групи «Об'єктив».

З відзнятого матеріалу було створено два сюжети, які вийшли в ефірі новин «Об'єктив» телеканалу «Сімон». Після виходу сюжетів вдалося закрити збір коштів на апарат штучної вентиляції легень для хлопця, який хворіє на м'язову дистрофію Дюшена. Також батьки дітей отримали пропозиції про допомогу від харків'ян. Деяких пацієнтів запросили на зустрічі депутати Харківської обласної державної адміністрації та Харківської міської ради.

Якщо проаналізувати етапи підготовки до зйомок, процесу зйомок, то вдалося досягти поставленої мети. Програма побудована на змістовних інтерв'ю, які показують різні етапи життя дітей із м'язовою дистрофією Дюшена: від діагностування хвороби, до повсякденного життя вже дорослих пацієнтів. Журналісту та оператору вдалося передати атмосферу життя таких пацієнтів, показати їхні проблеми, перемоги та внутрішній світ. У програмі представлено 8 героїв. Це батьки, лікарі та пацієнти. Журналісту вдалося побудувати цікаві та відверті розмови, обрати доречні локації та відзняти якісний матеріал. Діти залишилися задоволені після зйомок та запросили журналістів до себе в гості ще. Журналісту вдалося вкластися в поставлений час зйомок.

Після створення програми разом із WEB-дизайнерами журналіст розробив проєкт сайту новин Харкова, де є окремий розділ про інклюзію (Додаток В). Зовсім скоро в Харкові з'явиться сайт, де особливу увагу будуть приділяти саме новинам у світі в інклюзії. Щодня можна бути робити публікації присвячені цій тематиці та інформувати харків'ян, а можливо й всю Україну. Особливість цього сайту в тому, що там будуть публікуватися виключно позитивні інформативні матеріали. Мотиваційні статті, інтерв'ю з цікавими особистостями, рецензії на фільми та культурні події та багато чого цікавого.

У Харкові наразі майже немає інформаційних платформ, де публікували б дійсно позитивний та цікавий контент. Зараз більше всіх цікавлять негативні новини. Тому продовженням мого проєкту буде саме

розробка цього сайту та продовження роботи над контентом пов'язаним з інклюзією. Адже вже зараз родини дітей з інвалідністю звертаються до нас з пропозицією продовження розробки подібних програм.

Висновки до розділу 3. У межах кваліфікаційної роботи на рівень бакалавра було проведено опитування серед батьків родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшена. Опитування було проведене для визначення та дослідження актуальності та потреби висвітлення теми дитячої інклюзії в засобах масової інформації. Після проведення опитування в якому взяла участь переважна половина родин, які проживають у місті Харків, журналісти взялися за роботу. Близько місяця тривали зйомки. Журналіст разом з оператором проводили зйомки дома в родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшена. Так знімальна група відвідала дві родини, а також організувала прогулянку в парку з такими пацієнтами. Телевізійна програма створена з елементами документального стилю. Тобто за мету знімальна група ставила показати побут та повсякденне життя таких пацієнтів, а також відкрити глядачу внутрішній світ таких дітей. Як результат, було створено телевізійну програму. Її було опубліковано в соціальних мережах YouTube та Facebook пацієнтської організації MIO-LIFE. Також було проведено показ для родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшена. Програму також було опубліковано на сайті медіа групи «Об'єктив».

З відзнятого матеріалу було створено два сюжети, які вийшли в ефірі новин «Об'єктив» телеканалу «Сімон». Після виходу сюжетів вдалося закрити збір коштів на апарат штучної вентиляції легень для хлопця, який хворіє на м'язову дистрофію Дюшена. Також батьки дітей отримали пропозиції про допомогу від харків'ян. Деяких пацієнтів запросили на зустрічі депутати Харківської обласної державної адміністрації та Харківської міської ради.

ВИСНОВКИ

З позицій теорії, національної політики та наукометрії у межах кваліфікаційної роботи на рівень бакалавра ми розглянули феномен екологічного виховання дошкільнят та школярів в контексті психолого-педагогічних і організаційно-методичних можливостей медіаосвіти. Також були виявленні методичні рекомендації щодо розвитку екологічного виховання дітей дошкільного віку в засобах масової інформації. Для вирішення поставленого завдання в статті був представлений історико-педагогічний аналіз розвитку медіаосвіти та його ролі у формуванні екологічно орієнтованої свідомості дошкільнят та школярів. Провідним методом дослідження стала наукометрія. Автори аналізують та коментують фахові дискусії вітчизняних та зарубіжних дослідників про екологічну та медіаосвіту. Особливу увагу приділено наукометричному прогностичному аналізу документальних даних про екологічне виховання дітей на основі медіаресурсів. Представлено напрями дослідження проблеми екологізації дитинства у новій соціокультурній медійній реальності. Результати дослідження дозволяють сформулювати концепцію сучасного стану екологічної освіти дітей, його змістовної реалізації в дошкільних освітніх організаціях з акцентом на можливості медіаосвіти.

Основою для проєкту у межах кваліфікаційної роботи на рівень бакалавра стало дослідження феномену екологічного виховання дошкільнят та школярів в контексті психолого-педагогічних і організаційно-методичних можливостей медіаосвіти. Для створення медіапроєкту була обрана конкретна цільова аудиторія, а саме діти з інвалідністю, адже станом на 1 січня 2020 року в Україні понад 167 тисяч дітей мають інвалідність. Про це свідчать дані Міністерства соціальної політики та Міністерства охорони здоров'я. Це складає 2 відсотки до дитячого населення України.

У межах кваліфікаційної роботи на рівень бакалавра ми провели аналіз сприйняття публікою висвітлення теми дитячої інклюзії в українських

засобах масової інформації та виділили особливості роботи журналіста із дітьми з інвалідністю. Також було проведене опитування серед батьків родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшена. Опитування було проведене для визначення та дослідження актуальності та потреби висвітлення теми дитячої інклюзії в засобах масової інформації на прикладі саме цієї групи людей з інвалідністю. В опитуванні взяла участь переважна половина родин, які проживають у місті Харків. За допомогою опитування ми визначили, що харківські родини дітей із цим рідкісним захворюванням найбільше прагнуть висвітлити в журналістському матеріалі проблематику відсутності державної підтримки орфанних хворих, відсутності забезпечення дихальною апаратурою, відсутності спеціалізованого нервово-м'язового центру, відсутності фахівців зі знаннями сучасних протоколів лікування, відсутності технічних засобів реабілітації, неспроможності оплатити реабілітаційні послуги фахівців та басейну за рахунок соціальної допомоги, ізоляваності дітей від однолітків, відсутності можливості для відвідування секцій та клубів. Найбажаніший формат висвітлення – серія телевізійних програм та фільм про життя дітей із м'язовою дистрофією Дюшена. За допомогою висвітлення в засобах масової інформації вони хочуть досягти обізнаності в Україні про м'язову дистрофію Дюшена, побудувати контакт із владою.

Як проєкт рішення було створено телевізійну програму про життя дітей із м'язовою дистрофією Дюшена, яку опублікували в соціальних мережах YouTube та Facebook пацієнтської організації MIO-LIFE. Також було проведено показ для родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшена. Програму також було опубліковано на сайті медіа групи «Об'єктив». З відзнятого матеріалу було створено два сюжети, які вийшли в ефірі новин «Об'єктив» телеканалу «Сімон». Після виходу сюжетів вдалося закрити збір коштів на апарат штучної вентиляції легень для хлопця, який хворіє на м'язову дистрофію Дюшена. Також батьки дітей отримали пропозиції про допомогу від харків'ян. Деяких пацієнтів запросили на зустрічі депутати Харківської обласної державної адміністрації та Харківської міської ради. Також

додатково ми розробили проєкт сайту з розділом висвітлення теми інклюзії в місті Харкові, де дошкільнята, школярі та студенти-журналісти зможуть ознайомитися із рекомендаціями щодо спілкування з такої групою населення.

Таким чином можна зробити висновок, що створення медіапродуктів для висвітлення теми дитячої інклюзії не тільки сприяє екологічному вихованню дошкільнят та школярів в контексті психолого-педагогічних і організаційно-методичних можливостей медіаосвіти. Також за допомогою засобів масової інформації та професійного підходу журналіста, створення медіапродукту можливо сприяти розв'язання проблем родин дітей з інвалідністю, а також сприяти соціалізації таких людей та розвитку толерантності серед українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балабас Н.Н. К проблеме языковой картины мира и концепта. Язык, литература и перевод в социокультурном контексте. Чебоксары, 2012. С. 126 – 132.
2. Бачити дитину, а не її особливості: рекомендації для журналістів, блогерів та авторів щодо висвітлення теми раннього втручання і проблем дітей із порушенням розвитку в медіа та соціальних мережах / Благодійний фонд «Інститут раннього втручання». Національна асамблея людей з інвалідністю України. Київ, 2017. 12 с.
3. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Москва, 1999. 452 с.
4. Близнюк А. М. Сбірник конспектів та лекцій «Права людини та мас-медіа в Україні». Київ, 2018. 19 с.
5. Вагнер И.В. Воспитание в контексте глобализации: европейские приоритеты (на примере Германии). Саарбрюккен, 2012. 93 с.
6. Волович В.І., Тарасенко В.І., Захарченко М.В. Соціологія: короткий енциклопедичний словник / за ред. В. І. Воловича. Київ: Право, 1998. 736 с.
7. Демидов А.А. Неформальное образование и медиаобразование: политика и практика развития критического мышления и формирования информационной безопасности личности. Казань, 2015. 19 с
8. Индекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: навчально-методичний посібник / за. ред. В. І. Шинкаренко. Київ: Плеяди, 2013. 100 с.
9. Інклюзивна освіта: навчальний посібник / за. наук. ред. Порошенко М.А. Київ: Вч. рад. університет ім. Бориса Грінченка, 2019. 300 с.

10. Кастельс М. Информационная экономика: экономика, общество и культура. Москва, 2000. 590 с.
11. Лалл Дж. Мас-медіа, комунікація, культура: глобальний підхід. Київ, 2002. С. 45 – 47.
12. Міжнародний класифікатор Orphanet URL: https://www.orpha.net/consor/cgi-bin/Education_AboutRareDiseases.php?lng=EN (дата звернення 15.03.2021)
13. Минбалеев А.В. Роль медиаобразования в формировании информационно-правовой культуры современной молодежи. Москва, 2007. С. 12-16.
14. Наукова електронна бібліотека. URL: <https://elibrary.ru/defaultx.asp> (дата звернення: 20.02.2021)
15. Нічого для нас без нас: посібник з інклюзивного прийняття рішень для засобів масової інформації / за ред. Виртосу І.Г. Київ: Ленвіт, 2015. 92 с.
16. Померанцева Н. Г. Особенности формирования иноязычной социокультурной компетенции средствами массовых открытых онлайн-курсов / Н. Г. Померанцева, Т. А. Сирина // Азимут научных исследований: педагогика и психология. Москва, 2017. № 4. С. 167 – 170.
17. Права людини та мас-медіа в Україні: збірник конспектів лекцій / за наук. ред. Виртосу І. Г. Київ: Інститут журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка, 2018. 260 с.
18. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. №2658-ХІІ Відомості Верховної Ради України. 1992. №48. Ст. 650.
19. Ракитов А. И. Информация, наука, технология в глобальных исторических изменениях. Москва, 1998. 104 с.
20. Рыжих Н.П. Использование медиаобразования в воспитании детей. Таганрог, 2011. 232 с.

21. Сварник М.І. Інклюзивна освіта в Україні: попередній аналіз ситуації. Інформаційний бюлетень проекту Міжнародного фонду «Відродження». Збірник матеріалів проекту. Київ, 2005. №1. С. 3 – 13.
22. Федорова А.В. Использование медиаобразования в воспитании детей. Таганрог, 2018. 232 с.
23. Федоров А.В. Медиаобразование: вчера и сегодня. Москва, 2009. 234 с.
24. Федоров А.В. Медиаобразование и медиаграмотность. Таганрог, 2005. 150 с.
25. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 307.

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитування

Опитування для родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшенна України. Вітаю, мене звати Василіса Степаненко, я журналіст МГ "Об'єктива". Цьогоріч буду захищати дипломну роботу на тему підтримки ЗМІ сфери дитячої інклюзії в Україні. Буду дуже вдячна, якщо ви зможете відповісти на декілька питань, адже практична робота мого диплому буде присвячена саме дітям із м'язовою дистрофією Дюшенна. Саме ваша відповідь допоможе зробити комунікацію ваших родин із журналістами ефективнішою.

Коротко опишіть головні проблеми із забезпечення лікуванням, соціальною підтримкою, матеріальною допомогою ваших дітей з боку держави. Чого саме вам не вистачає й ви хотіли би мати. *

Развернутий ответ

Чи багато людей в Україні обізнані про м'язову дистрофію Дюшенна? *

Так

Ні

Чи важлива підтримка журналістів родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшенна? *

Так

Ні

На вашу думку, чи може журналіст допомогти побудувати контакт із владою? *

Так

Ні

Чи є необхідність в інформуванні українців про м'язову дистрофію Дюшенна? *

Так

Ні

Які проекти опієно із журналістами ви би хотіли опієити в житті? *

Серія телевізійних програм

Великий фільм про життя дітей із м'язовою дистрофією Дюшенна на Україні

Статті із великими інтерв'ю на інформаційних сайтах

Серія соціальних роликів

Другое...

Дуже вам дякую! Завжди відкрита до пропозицій та інформаційної підтримки ваших родин.

Короткий ответ

Табл. 3.1 Опитування родин дітей із м'язовою дистрофією Дюшенна

Додаток В

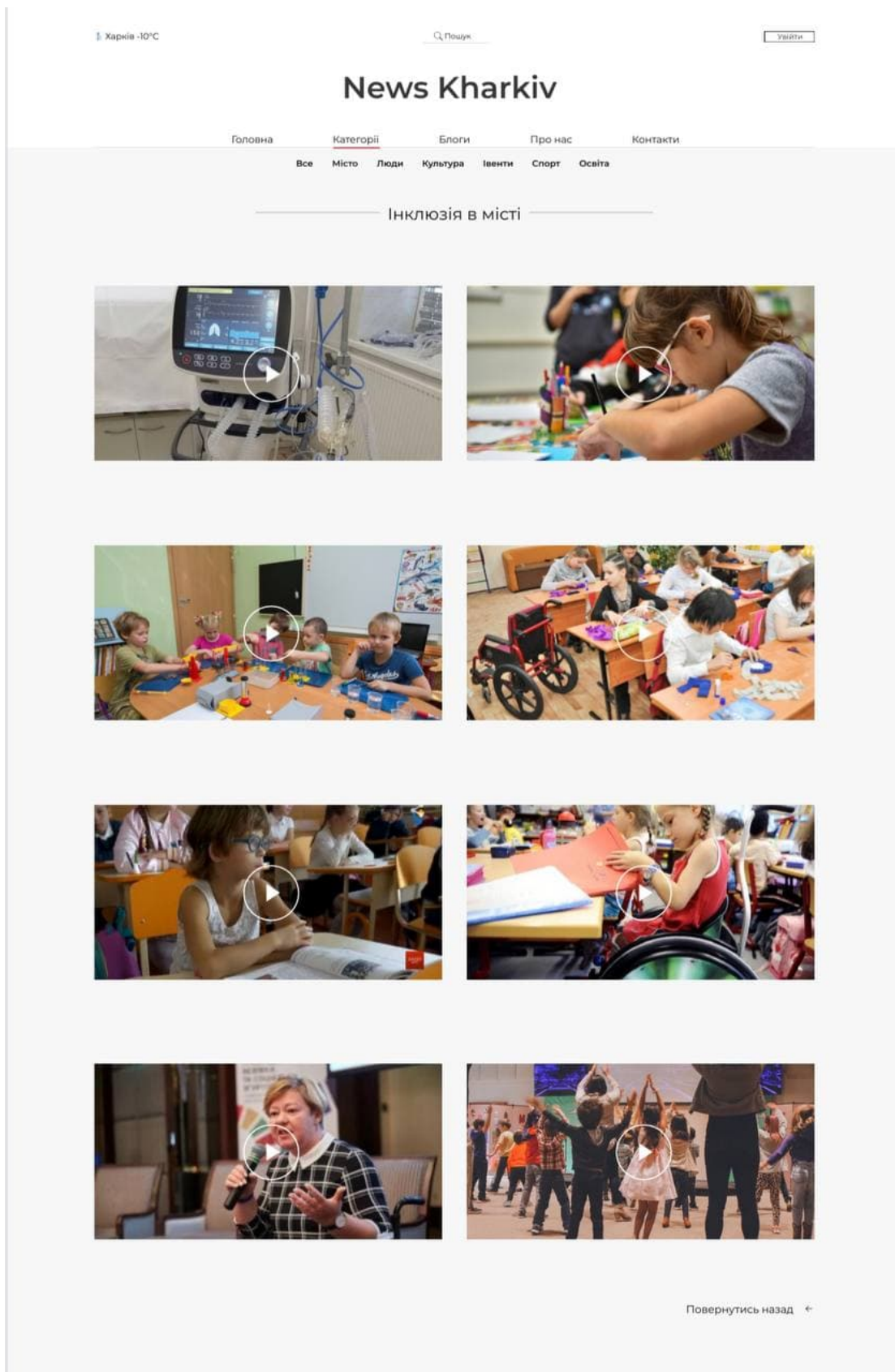

Рис. 3.4 Сайт новин для висвітлення теми інклюзії в місті